

Příběh o tajemství a mlčení,
o volbách, které v životě mlčíme

Linda Olsson
Sonáta
pro Miriam

VYŠEHRAĐ

SVĚTOVÁ
PRÓZA

Linda Olsson
Sonáta pro Miriam

Linda Olsson
Sonáta
pro Miriam

VYŠEHRAD

Ze švédského originálu *Sonat till Miriam*
vydaného nakladatelstvím Albert Bonniers Förlag v roce 2008
(ve spolupráci s Partners in Stories Stockholm AB, Sweden)
přeložila Jana Svatošová
Typografie Vladimír Verner
Odpovědná redaktorka Marie Válková
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2016 jako svou 1519. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 170 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-715-1

Sonat till Miriam
Copyright © Linda Olsson, 2015
Published by arrangement with Partners
in Stories Stockholm AB, Sweden
Translation © Jana Chmura Svatošová, 2016

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Maxovi, Felixovi a Andréovi

„Člověk ale musí najít slova,
neboť beze slov neexistuje téměř nic...“

*Szymon Laks, z předmluvy
k „Hudbě z jiného světa“*

I

Lekce ticha

Když motýl
někdy příliš prudce
složil křídla
ozvalo se: ticho, prosím!

Jakmile pírko
vyplašeného ptáka
zavadilo o paprsek světla
ozvalo se: ticho, prosím!

Tak se naučil
nehlučně pohybovat
slon po bubnu
člověk po zemi

Němě se stromy
vzpínaly nad poli
stejně jako vstávají
vlasy na hlavě hrůzou

Tymoteusz Karpowicz

L ● ● ● **Ted' jsem tedy zde**, v Krakově, ve městě, kde můj život započal. Stojím na malém balkonu, dívám se na Vislu a chystám se vydat na ranní procházku.

Je jaro, den je vlahý a slunečný, prodchnutý měkkým světlem starého světa. Je to laskavé světlo, nebo prostě jen napomáhá tím, že moje vlastní vzpomínky i vzpomínky města zahaluje závojem. Nedohlédnu daleko – řeka i krajina za ní se ztrácejí v lehkém oparu. Za příznivého počasí, ve dnech jako je ten dnešní, se obvykle procházím v parku Planty a na chvíli tam usednu na lavičku. Ráno bývám v parku většinou sám, pozoruji lidi, kteří spěchají do práce, a na ulici zaplněné tramvaje. Odpoledne bývá na lavičkách plno: staří muži, sedící opření o své hole, studenti se svými knihami, líbající se páry, maminky s kočárky, lidé venčící psy. Nejsou tu však žádní běžci, žádní skejtaři. Park i lidi v něm obklopuje pokojná, důstojná atmosféra.

Jsem nyní tady, ve městě, kde jsem se narodil. V Krakově. A cítím v duši smír. Myslím, že to chápeš, Cecílie. Také jsi našla místo, kde jsi došla smíru, nemám pravdu? Tady jsem obklopen životem. Zvuky. A už si nepřipadám stranou. Přestože tu mám pouze pár přátel, zažívám tu silný pocit sounáležitosti. Ano, pocit pokoje.

Po všech letech jsem se konečně rozhodl, že oddělím práci od domova, a nad obchodem s hudebninami na Starém městě jsem si najal studio. Děním se o ně se skupinou mladších hudebníků, ale mají vlastní prostory a dobře se shodneme. Líbí se mi pomyšlení, že jsou v blízkosti mladí lidé. Je zajímavé, že hudební tvorba je v současnosti tak tichý proces. Z jejich místností se neozve ani hlásek, vyjma pátků, kdy se za nimi zastavují přátelé a trochu popijí, než se pak večer společně vydají ven. Hudba je uvězněna v našich počítačích, v našich studiích a hlavách.

Možná tu jsem dnes příliš brzo – park je ještě tišší než obvykle. Moc dobře nespím, a když se vzbudím – a občas to bývá velmi brzy – okamžitě vstanu. V současnosti nenosím náramkové hodinky – žádný určitý čas dodržovat nemusím. Snažím se sžít s vlastním tělem a nechávám je, aby udávalo tempo. Když míjím kostel, ke svému překvapení zjistím, že je teprve krátce po sedmé. Světlo je jiné, než jsem čekal, a tak se procházím o trochu déle než obvykle, na jih po východní straně, a teprve pak usednu na lavičku a čekám, až se slunce vyhoupne nad koruny stromů. Pozoruji paprsky, jak se prodírají rašícími lístky a na zemi malují mihotavý vzor. Pohled mi padne na štěrku u mých nohou. V tomto městě příliš odpadků není. Možná není natolik blahobytné, aby si mohlo dovolit tolik toho vyhazovat. Avšak tady na zemi zrovna u špiček mých bot leží sponka. Sehnu se a ten drobný předmět zvednu. Držím ho v dlani a sevřu jej prsty.

A vzpomenu si na jinou sponku.

Vzpomínky se na mě pojednou jen valí a zápasí o mou pozornost. Kupodivu si vzpomínám jen na odraz té události. Ne na tu původní, ale vzpomínku na ni rok poté, co k ní došlo. Snad tento jakoby zřasený proces umožňuje jakési pochopení nepochopitelného. Nevím. Mám ale hlavu plnou vlastních tehdejších myšlenek, které uvedla do chodu zcela jiná sponka. A také zvuku dceřina hlasu. Hlasu naší dcery.

Vzpomínám si i na ticho. Selektivní ticho předtím a naprosté ticho, které se rozhostilo potom. Ticho mě obestíralo už na samém počátku a žil jsem s ním tak dlouho, až se stalo mou součástí. Neexistovaly žádné odpovědi a tedy ani prostor pro otázky. Když na to teď pomyslím, připadá mi neskutečně hrozné, že jsem se s tím tak samozřejmě smířil. Že jsem téměř šedesát let žil v tak ohlušujícím tichu a že jsem si ho pozvolna osvojil.

Zvuky nejsou vždy opakem ticha. Zvuky se mohou vznášet nad propastí ticha a maskovat je. Možná tomu tak bylo i s mou hudbou. Tvořil jsem ji, abych zakryl ticho.

Kdy jsem to vlastně začal naslouchat zvukům? Kdy jsem začal slyšet unikající hlasy, jejichž absence tvořila jádro mého bytí, jako slepá skvrna v mém oku?

Kdybych vyzdvihl jeden specifický tón z hudby, kterou se právě snažím skládat, mohl by patřit kamkoliv. Avšak tam, kde se nachází, kam jsem ho umístil, následuje to, co předcházelo, a vede k tomu, co teprve přijde. Bez něj by celek nepůsobil tak, jak působí. Jako skladatel musím mít povědomí o každém specifickém tónu, abych dokázal stvořit celek. Stejně jako barvy na malířově paletě jsou tóny naprosto svébytné, když jsou ale umístěny do určitého díla, jejich specifičnost splyne s celkem. Musejí se vybrat pro to, jaké jsou – červené, žluté, modré – avšak s vědomím jejich kombinačního potenciálu. Je nezbytné znát jednotlivé součásti, aby se dosáhlo celistvosti. Platí to o hudbě, o výtvarném umění a řekl bych, že i o samotném životě. Když nasloucháte hotové skladbě nebo když žijete svůj život, spojí se jednotlivé součásti a stvoří celek, který se příliš snadno považuje za samozřejmost. Avšak teprve tehdy, když vezmete v potaz jednotlivé součásti, můžete tomu zázraku porozumět. Trvalo mi téměř celý život, než jsem začal hledat zvuky, tóny, které udávají hudbu mého života. A vyžadovalo to oběť, která byla tak nesmírná, že smetla stranou vše, co dávalo mému životu smysl. V nastalém naprostém tichu jsem však

nakonec uslyšel první samostatný tón, a pak pomalu následovaly ostatní.

Specifickým tónem, který se stal počátkem té hudby, byl den, kdy jsem se rozhodl projít se po Aucklandu, tehdy jsem to však ještě nechápal. Když jsem na parkovišti pod muzeem zaparkoval kolo a chvíli tam postál, abych se potěšil jasným únorovým sluncem, které zaplavovalo zemi beze stínů, neměl jsem tušení, jak strašlivý význam ten den nabude.

Ne, bylo to trochu jinak. Chci být přesný. To celé bylo uvedeno do chodu ještě dříve téhož rána. Začalo to hlasem mé dcery.

Vzpomínky jsou nespolehlivé. Nosím v sobě vzpomínky, které jsou nyní tak opotřebované, že naprosto nedokážu určit, zda jsou skutečné. Jsem přesvědčený, že se utvářely způsobem, jakým jsem s nimi nakládal. Posedlým zaobíráním se některými z nich. Navíc se k nim přidávají vzpomínky, které pro mě zachovali jiní lidé a které mi zprostředkovali po velmi dlouhé době. Nejsem absolutně schopen určit jejich pravost, musím je ale přijmout jako dary a pokusit se včlenit je do svých vlastních. Společným působením mi dávají jakousi minulost. Pokrývku sešitou z různobarevných kousků: některé jsem vytvořil sám, jiné jsem dostal a další jsem zase našel náhodou. Je děravá v místech, kde chybí dílky, které nikdy nenajdu. V tuto chvíli se na ní začíná rýsovat celkový vzor, přesto se jen obtížně dobírám jeho interpretace.

Jsem teď tady, ve městě, které v mém životě vytváří tichou kulisu. V Krakově. Na rozdíl od pana Liebermanna, se kterým každý čtvrtek hrávám šachy, nedoufám, že někoho potkám. Proto tu nebydlím. Možná je tomu právě naopak. A v tom případě tady možná nezůstanu navždy. Právě teď je ale pro mě tím pravým místem. Pracuji. Přemýšlím. Dovoluji si vzpomínat. Vzpomínám na ty, které miluji, a tak jsou tady se mnou.

„No tak, tati. Neseď doma. Vymysli si něco. Je přece sobota!“

Kdybych lépe poslouchal, uslyšel bych něco víc? Mohl jsem to zaslechnout v lehkém sladkobolu, který setrval po hudbě

hrající v pozadí? Spatřit to ve světle, které zaplavovalo dceřinu tvář? V ladném pohybu ruky? Mohl jsem pachuč toho ucítit v hořké kávě?

Měl jsem si uvědomit, že se ta scéna ve vší své všednodenní banalitě stane jiskřivým crescendem vzpomínek, na kterém nyní budu jakýsi druh života?